

В.Д. ЯКУБЕНКО, д.е.н., профессор,
Київський національний економічний університет

МНОЖИННІ ЗВ'ЯЗКИ ІНСТИТУТІВ ВЛАСНОСТІ, ВЛАДИ І УПРАВЛІННЯ У КОРПОРАТИВНІЙ ВЕРТИКАЛІ

Теоретичні дослідження корпорації в останні десятиріччя більшою мірою зосереджуються у інституціональному полі. Залежність корпорацій від зовнішнього середовища [1,5], проблеми вертикальної інтеграції, контрактних та агентських відносин, протиріч корпоративної вертикалі та суміжні з ними питання з їх неминучим виходом на інституціональну мережу економічних відносин власності, влади¹ і управління [3,6,7,14] не можна вважати вирішеними при всій актуалізації досліджень в цьому напрямку (від А. Берлі, Г. Мінза, М. Дженсена, У. Меклінга, М. Аокі, Д. Гелбрейта, О. Уільямсона) [4,8,5,12] в рамках сучасної інституціональної теорії. Перш за все сказане стосується визначення інституціональної природи корпорації, обумовленості корпоративної організації множинністю зв'язків базисних інститутів власності, влади і управління. Це, власне, й окреслює коло питань, що розглядаються.

Характеризуючи власність, владу, управління на рефлексійному (понятійному) рівні, вихідним є припущення, що головним чином, ними й може бути обмежене коло базисних економічних інститутів. Тут можна говорити (у крайньому разі для традицій континентального права) про два аргументи на користь самодостатності триелементного «каркасу» інституціональної структури економіки.

Аргумент перший, логічного порядку. Праця, вихідний пункт економічного буття, матеріалізуючись у результаті, передбачає його привласнення (власність) з наступною реалізацією останньої, насамперед, за напрямками володіння, розпорядження та користування. Роздвоєння і співіснування (внутрішнє або у окремих зовнішніх формах) голої власності та її неповних форм і функцій (володіння, розпорядження, користування) – центральний момент у генезисі влади й управління. «Тримання» титулу власності, закріплене у виключному первинному праві на об'єкт, конституює економічну владу – систему відносин суб'єктної приналежності та економічної залежності (панування, контролю, регламентування, впли-

ву, тощо). При цьому, коли власність і розпорядження перебувають у стані розриву, економічну владу генерують уже два джерела – і титул власності, і розпорядження у функції «тримання долі речі». Навпаки, та складова функції розпорядження, що пов'язана з його реалізацією, по суті, трансформується в управління та замикається на праці.

Елементарні форми рефлексивності та транзитивності зв'язків базисних інститутів не повинні відмінити того, що історично, логічно та практично власність, влада і управління, генетично становлячи органічну цілісність, за сучасних умов перебувають у стані роз'єднаності, відособленості, суперечливості з тим, щоб розгорнути взаємодію за їх більш простими складовими.

Історично першою від власності (яка ще перебуває у єдності з управлінням та владою) «відривається» наймана праця (первісне нагромадження капіталу та інституціоналізація одноосібних підприємств з найманою працею). Другою фазою цього розриву слід вважати відрив управління від власності, яка ще знаходиться в стані єдності з владою («підприємницька фірма»). Третя фаза («зріла» корпорація) в еволюції корпорації пов'язана з відривом від власності влади та контролю як її визначальної ознаки. У зрілій корпорації вже всі базисні інститути гранично відособлені, перебувають у стані розриву з притаманними цьому стану протиріччями корпоративної вертикалі, які проявляються у суперечностях між акціонерами (власність), спостережною радою (влада), правлінням (управління), найманим персоналом (праця).

Вертикальна та горизонтальна розпорощеність власності між безліччю акціонерів принципово змінює характер взаємозв'язку між номінальним юридичним правом власності, делегованими функціями щодо розпорядження (влади) і управлінням корпорацією. Без сумніву, за юридичною формою саме ця безліч акціонерів є співвласниками, сумісними власниками корпорації. Але це вже не стільки реальна, скільки гола власність, власність поза її правочинностей, а тому – юридична віртуальність. Скоріше, це пов'язано з тим, що той, ще

¹ Влада і управління тут розглядаються виключно в економіко-правовому контексті

досить щільний зв'язок між підприємництвом і індивідуальною власністю, що існував у епоху докорпоративного капіталізму, був перенесений в правові норми, які визначають статус акціонерних об'єднань [11]. На це звертає увагу Й. Шумпетер: «Помилкове уявлення про акціонера, що послужило підставою для визначення його правового статусу, впливає з помилкового розуміння функції акціонера юристами, і в них воно було запозичене багатьма політекономістами» [13, с.197].

При всій складності і невирішеності питання визначення статусу акціонера, незаперечним залишається, по-перше, виключність його статусу як носія відносин власності; по-друге, вихідний характер відносин власності по відношенню до інститутів влади та управління, що обґрунтовується в термінах справедливості та легітимності; по-третє, транзитивність та множинність зв'язків базисних інститутів в корпоративній організації.

Якщо генетично (і онтологічно) інститут власності є вихідним по відношенню до влади та управління, то функціонально (і гносеологічно) вони можуть бути поставлені в один формально-логічний ряд, причому будь-який з базисних економічних інститутів у взаємозв'я-

зках з іншими може виступати як первинним, причинним в аналізі (аргументом), так і в ролі результуючого наслідку (функції). Такий підхід і в економіко-теоретичному, і в практичному плані значно розширює рамки дослідження інституціональних відносин, знімаючи обмеженість аксіоматичних формул на кшталт "власність-управління" чи "влада-власність". Такі множинні взаємозв'язки базисних економічних інститутів утворюють завершене системне коло внутрішньо-структурованих за критерієм функціональної специфіки та ступеню легітимності інституціональних агрегатів (табл.1)

(I) власність – влада – управління: (горизонталь);

(II) власність – управління – влада (вертикаль);

(III) влада – власність – управління (вертикаль);

(IV) влада – управління – власність (горизонталь);

(V) управління - власність - влада (горизонталь);

(VI) управління-влада - власність (вертикаль).

Таблиця 1

Множинні взаємозв'язки інститутів власності, влади, управління

агрегати	II	III	VI	
I	власність (A)	влада (B)	управління (C)	++
V	управління (C)	власність (A)	влада (B)	- +
IV	влада (B)	управління (C)	власність (A)	+ -
	+ -	- +	- -	Рівень легітимності

З формально-логічних міркувань (як і з практичного боку) наведені 6 варіантів агрегування інститутів власності, влади, управління складають факторіально завершену цілісність, єдино можливу та самодостатню. Ці агрегатні особливості можна інтерпретувати наступним чином.

I. Власність – Влада – Управління.

В рамках вказаної причинно-наслідкової підпорядкованості інституціональна тріада до-

сягає абсолютного рівня легітимності [++]: (власність породжує владу [+], а влада – необхідність управління [+]), а тому – інституціональної завершеності та справедливості.

Власність завжди є аргументом і для влади, і для управління; управління в даному випадку одночасно виступає функцією по відношенню як для власності, так і для влади. На макрорівні сказане і теоретично, і практично обґрунтовує легітимність ієрархії відносин

власності, влади, управління по лінії: державна власність (суспільні блага) → державна влада (політична + економічна) → державне управління (адмінресурс).

По суті, йдеться про те, щоб, утримуючи титул власності, на цій основі впливати на суб'єктів неповної власності. На мікрорівні банки це роблять на основі кредитного договору, орендодавці – орендного і т. і. У цьому значенні там, де економічна влада спирається на власність, вона виглядає більшою мірою традиційною і «справедливою». Зміна власності з метою утримання або розширення поля влади, «перехоплення» (злиття та поглинання) компаній для зміни владних повноважень і структури влади, власність, що надає можливість засновникам «знімати» засновницький прибуток, відверта купівля владних повноважень і посад – у принципі, ці або інші приклади свідчать про досить повну практичну і правову (і тіньову) засвоєність пари «власність – влада».

В корпоративній вертикалі легітимність субординації відносин власності, влади, управління підкреслюється корпоративною ієрархією: акціонери (акціонерні збори) → спостережна рада (рада директорів) → правління (голова, президент). Власне цей варіант ієрархії вважається вихідним, а його інституціоналізація – головною проблемою для корпоративного права.

Тут важливим є те, що вкладається в обсяг поняття корпорація. Серед акціонерів – і фізичних, і особливо юридичних осіб – спостерігається досить широкий «розкид» цілей залежно від того, чи персоніфікують вони «корпорацію-підприємство», «корпорацію-об'єкт акціонерної власності» або корпорацію, що розглядається як сукупність «полей впливу». Відмінності трьох «занурених один в одного» типів корпорацій полягають у масштабах «зовнішніх кордонів», які визначають відповідно об'єкти управління, власності і влади.

За збільшення масштабів власності і її розпорощування неминучим є посилення домінуючої ролі ради директорів, зменшення впливу акціонерів на формування стратегії і розподіл прибутків корпорації. Це супроводжується також зменшенням частки власності, що забезпечує контрольний пакет акцій за одночасного розширення поля влади, перетворенням «корпорації-підприємства» в корпорацію, що розглядається як сукупність полей впливу (фінансово-промислові групи, наприклад).

Що стосується інституціональної пари "влада-управління", то вказанні складові як правило, розглядаються лише як дещо тавтологічне, тотожне. Менеджмент однозначно зводить владу до своїх атрибутивних проявів, тому, коли заходить мова про «органи управління» або про необхідність «владу вжити...», влада завжди уявляється «зануреною» в управління. Багато в чому подібні уявлення пов'язані з тим, що і науковий, і практичний менеджмент формувався на постулатах докорпоративного підприємництва, які справді передбачають єдність базисних економічних інститутів. У відповідній сучасній практиці корпоративної моделі наявна не єдність, а розрив указаних інститутів, що і робить необхідним уявлення про відособленість влади і управління в рамках їх причинно-наслідкових взаємозв'язків.

У традиційній для менеджменту моделі циклу управління [цілі (1) → виявлення проблем (2) → діагноз (3) → виявлення альтернатив (4) → аналіз наслідків (5) → вибір (6) → програмування (7) → комунікації і керування (8) → оцінка результатів (9) → спостереження за тенденціями (10)] пункт 6 циклу - «вибір» досить рельєфно відокремлює владу від управління. При цьому блоки 1–6 і 10, які, за І. Ансоффом [1, с.53], формують «підприємницький» малий цикл, фактично визначають коло не управлінських, а владних функцій.

Якщо до владних функцій відносити цілепокладання, регламентування, гарантування, контроль, то в управлінні, як відомо, розрізняють функції планування, організації, стимулювання, обліку. Не викликає сумнівів похідний характер управлінських функцій від владних. Особливо наочно це простежується на прикладі функцій контролю й обліку. Облік (моніторинг) як спостереження за результатами діяльності, безумовно, функція управління. Контроль же як спостереження за адекватністю діяльності певному регламенту чи стратегії – завжди сфера влади. Тут ще раз можна було б повторитися, що влада, яка впливає з розпорядження як «тримання долі» об'єкта, функціонально істотно відрізняється від реалізації управлінських функцій.

Зазначене особливо виявляється в суперечностях між спостережною радою і правлінням корпорації. Традиційне для сучасної корпоративної моделі входження президента в раду директорів, підкреслена значущість ролі і «незалежність» президента в прийнятті рішень, що підкріплюється ідеологією на кшталт «ре-

волюції керівників», не відміняє того, що саме за сферою влади, за радою директорів закріплюється «власність на стратегію» корпорації, включаючи і можливість, і інструменти впливу на президента. Становлення корпоративних структур в Україні рясніє прикладами «переведення стрілок» від правління до спостережної ради. Посади голів правлінь на початковому етапі корпоратизації обіймали в основному колишні директори держпідприємств, однак їх діяльність дуже швидко стала серйозно обмежуватися спостережними радами.

II. Власність – Управління – Влада

Специфічність відміченої тріади полягає у прямому зв'язку інститутів власності та управління (управління є формою реалізації та функцією власності), а тому підпорядкованість першого другій має безумовну легітимність [+]. По відношенню до пари «управління – влада» цей зв'язок перетворюється на зворотній, що з точки зору легітимності дає підстави характеризувати його зі знаком [–].

Проблему обумовленості управлінських відносин відносинами власності як у теоретико-економічному і правовому вимірі, так і в більшості проявів господарської практики можна віднести до такої, що лежить на поверхні. Будь-яке вкладання своєї волі в річ (власність) передбачає реалізацію, організацію результату такого вкладання (управління). Виведення управління з власності та правове закріплення першого за другою – ключовий пункт теорії прав власності.

Дещо іншою, більш глибинною, виглядає проблема визначення можливостей та меж відособлення управління від власності. Теоретично, якщо можливості такого відособлення визначаються рівнем концентрації пучка (тріади) прав власності, то межі – мірою розпорошеності цих прав. При цьому, очевидно, слід виділяти дві форми такої розпорошеності – горизонтальну та вертикальну. Якщо перша передбачає поділ об'єкта власності на певні частки, суб'єкт кожної з яких зберігає всі правочинності на неї, то друга означає поділ між суб'єктами окремих правочинностей на неподільний об'єкт власності. З горизонтальною диференціацією й слід пов'язувати еволюцію відділення функції управління від власності. Оцінка легітимності зв'язку "управління-влада" ускладнюється через відсутність чіткої специфікації (навіть на теоретичному рівні) функцій управління та владних повноважень.

На макрорівні політико-економічної самоорганізації суспільства представництво дер-

державної власності та влади закріплюється за законодавчими органами, а державного управління – за виконавчими. Формальний, а тим більш реальний вихід «адмінресурсу» у «владний простір» не є легітимним, а тому вважається основною причиною нагромадження потенціалу політичних та економічних суперечностей у суспільстві.

Це саме стосується і мікро- та мезорівня корпоративної вертикалі. Те, що власність формує управління (акціонери – правління) є безперечною інституціональною формулою. Але спроба вищого менеджменту «підняти» під себе владу та її функції в корпорації, позиціонувати себе в ролі суб'єктів влади власне й є варіантом «революції управлінців», протиріччя та наслідки які вважаються проблемною інституціональною реальністю. Інституціональною підставою цієї реальності, як вже зазначалося, є той факт, що власність реалізується через двоїстість функції розпорядження (у короткостроковому періоді – управління як реалізація поставлених цілей, а в довгостроковому періоді – влада як «тримання долі речі»). Розмитість меж між управлінням та владою є основною причиною «перетікання» суто управлінських функцій у владні та навпаки. Положення речей, коли владоутримувач, визначаючи долю речі, формує управлінську мережу щодо реалізації поставлених цілей, повинне кваліфікуватися природним та легітимним [+]. Навпаки, фіктивне розширення, породження владного потенціалу здійсненням управлінських функцій не є природним, а тому й легітимним [–]. Менеджера правомірно слід вважати агентом влади лише в межах відведених (делегованих) для нього повноважень. Спроба ж суб'єктами управління «перехоплення» (заміщення) чи розширення (додавання) владного простору поза межі їх функцій ані правомірна, ані легітимна. Теоретично й практично власне таке нелегітимне «перетікання» управлінських функцій у недостатньо специфіковані владні повноваження і виступає головною причиною, підставою, аргументом феномену бюрократії.

III. Влада – Власність – Управління

У наведеному варіанті агрегування похідний характер власності від влади значно знижує [–] загальний інституціональний потенціал базисних економічних інститутів, що лише в певній мірі компенсується позитивною легітимністю пари «власність – управління» [+].

Перший з парних інституціональних взаємозв'язків має підтекст: «влада – джерело власності». Безумовно, тяжіння до влади, від

політики до психології, передбачає не тільки економічну мотивацію – власність. У піраміді Маслоу вона на більш високому ціннісному рівні (четвертому), ніж власність (по суті, третій рівень). Причина тут, мабуть, та, що тримання «долі речі», а отже, і зацікавлених у цій долі інших суб'єктів — це тримання у своїх руках повноважень вибору – проблеми настільки ж економічної, наскільки і більш широкої – соціальної взагалі.

Тут можна було б констатувати, що в аспекті, що розглядається, влада є більш широким за обсягом поняттям, ніж власність, оскільки перша передбачає можливість вибору, а друга є лише його результат. Це виразно може бути проілюстровано на моделях конкурентних і неконкурентних ринків. Брак влади над ринком (чиста конкуренція), небагато влади з боку лідерів (монополістична конкуренція), влада небагатьох (олігополія), влада одного (суто монополія) – ці класичні, а також більш проміжні форми обмеження свободи ринку владою обумовлюють і домінуючий там тип власності, і ступінь її розриву на «голу» власність та неповні форми, і доходи, що отримуються на цій основі. Так, у теорії ренти «гола» власність виступає основою абсолютної ренти, а влада як можливість здійснення вибору на користь тих, «хто більше дасть», – основою диференціальної ренти I.

Форми диференти I, звичайно, далеко не зводяться до варіантів родючості або місцеположення. Для законної влади до них можна віднести податки і привілеї, для тіншової – підкуп або «послуги рекету», для таємної – «лобіювання» і корпоративну належність, тобто більшість тих проявів, що сучасною інституціональною теорією «вбираються» у феномен «рентоорієнтованої поведінки».

У корпоративній моделі викладене досить явно проглядається у взаєминах спостережної ради (ради директорів) і акціонерних зборів. Для початкового етапу діяльності корпорації (обмеженою кількістю власників), безумовно, значною мірою спрацьовує принцип випереджаючого зростання обсягів власності по відношенню до збільшення владного поля. Однак у міру розпорощування акціонерної власності і зменшення частки контрольного пакета, розгортання системи участі поле влади починає розвиватися непропорційно інтенсивніше як порівняти з масштабами власності, що не може не приводити до підвищення домінуючої ролі ради директорів у корпоративній вертикалі.

Спостережна рада (рада директорів) як суб'єкт корпоративних відносин та реальний носій владних функцій, без сумніву, здійснює вплив як на поведінку власників корпоративних прав, так і на зміни в структурі та обсягах акціонерної власності. Разом з тим, прозорість такого впливу, як правило, пропорційна його легітимності. Не випадковим тому у корпоративному праві є суттєві обмеження щодо змін у структурі акціонерної власності. Навпаки, як відзначалося, вторинність, залежність управління від власності, корпоративного менеджменту від економічних інтересів акціонерів при всьому розриву їх цілей є безперечною інституціональною підставою корпоративної організації.

IV. Влада – Управління - Власність

Для інституту влади похідний характер управління має ті самі аргументи, які для владного поля, обмеженого довгостроковим періодом дії визначеної стратегії, мають короткострокові фрагменти виконавчої поведінки [+]. Навпаки, там, де суб'єкти управління (агенти відносин власності) зорієнтовані на привласнення "вмененого власністю" доходу, поведуться як носії власності (друга пара тріади - «управління - власність»), суспільне сприйняття цього ставиться під сумнів, як і легітимність такого причинно-наслідкового зв'язку взагалі [-].

На макрорівні співіснування та взаємообумовленість державної влади та управління не відміння похідного характеру другого (найбільш виразно – у вихідному пункті політичної системи – механізмі формування уряду). Що ж стосується варіантів застосування адмінресурсу для цілей, що виходять на зміну правочинностей чи обсягів власності, то більшість із них об'єктивно покладаються в основу інституціонального каркасу тіншової економіки.

На мікрорівні корпоративної організації вектори «влада – управління» та «управління - власність» персоніфіковані стосунками «спостережна рада – управління» з одного боку та «управління – акціонерні збори» – з іншого. Якщо легітимність ієрархії першої пари інституціонально підкріплюється призначенням голови правління спостережною радою, то непрозорість поводження вищого менеджменту з власністю акціонерів (від дивідендної політики до привласнення квазібонусів) є однією з найбільш суперечливих проблем корпоративного управління.

V. Управління – Власність – Влада

Означену інституціональну тріаду скла-

дають по суті дві пари: «управління – власність» та «власність – влада», кожна з яких вже розглядалась, в тому числі і за критерієм легітимності.

Додамо до цього, що при розгляді взаємовідносин, в яких спостерігається вплив управління на власність, слід виділяти, у крайньому разі, два аспекти. По-перше, оскільки управління є способом, формою, функцією реалізації власності, ефективність цього процесу безпосередньо впливає на потенціал власності. І по-друге, управлінням в умовах його відособлення не тільки примножується «чужа власність», ним створюється (підприємницька діяльність) і «своя власність». Це може бути обґрунтовано Марксовим трактуванням відокремлення капіталу-власності від капіталу-функції, наслідком якого стає легітимізація підприємницького доходу як особливого доходу, походження якого «вмінюється» не власності, а управлінню (підприємницькій діяльності). Певною мірою на це спирається й теорія диференти П.

Інтенсивне збільшення «кількості управління» (і підвищення його ефективності) приводить до ще більш значного зростання обсягів власності. У міру ж усе більшого відособлення управління від власності управлінська діяльність починає «замикатися» на власних цілях, безпосередньо не пов'язаних із пріоритетами нарощування обсягів власності. В корпоративній вертикалі це, як підкреслювалося, є найбільш суперечливою стороною її організації.

На макорівні одна з множини можливих політично-економічних інтерпретацій цієї моделі може бути зведена до схеми: державне управління на місцевому рівні, як правило, перетворює його на вотчину, яка розглядається як природне джерело та підстава привласнення об'єктів державної власності, що в свою чергу забезпечує збільшення можливостей - розширення владного поля (скажімо, контроль за голосами виборців).

Корпоративний сектор демонструє те саме, коли з'являються можливості для вищого менеджменту концентрації в своїх руках акціонерної власності (корпоративних прав) з подальшим виходом на владний простір (контрольний пакет).

VI. Управління – Влада – Власність

Особливістю останньої «пари з пар», що складають трикутник «управління – власність – влада» є її «подвійна нелегітимність» як в рамках відношення управління до влади, так і стосовно пари «влада – власність». Управління,

що перебирає на себе владні функції, є інституційною підставою феномену бюрократизації; влада, що розглядається як джерело примноження власності, активізує рентоорієнтовану поведінку та знаходить свій прояв у корупційних діях.

Є об'єктивні причини, що лежать у підґрунті традицій віднесення владних відносин до управлінських. Управління справді може не тільки впливати з необхідності реалізації владних повноважень, але і саме виступати джерелом влади. Це може бути обґрунтовано хоча б тим, що якщо повноваження "тримання долі речі" відносяться до сфери влади, то реальна доля речі, безумовно, визначається ефективністю управлінських рішень, що реалізуються. Або більш стисло: «контролювати можна лише те, що втрачено».

Приховування інформації або маніпулювання нею, бюрократизація управління, пов'язана з недостатньою специфікацією і відокремленістю владних повноважень і управлінських функцій, опортуністська поведінка суб'єктів управління, націлена на «перехоплення» влади, реальна залежність лінійного керівника від функціональних служб, що забезпечує ефект «зворотної влади», – все говорить про необхідність урахування чинника влади, що впливає з управління. В міру зростання обсягів реалізації управлінських функцій розширюється і сфера влади, тому за досягнення рівності їх приростів подальше генерування управлінням владних повноважень набуває випереджального характеру. Саме в можливості перехоплення, підміни управлінням владних повноважень потрібно бачити причини постійного протистояння президента корпорації і ради директорів, проблеми, по суті, центральної для корпоративної моделі. Багато в чому цим можна також пояснити джерела трансакційних витрат – тим більших, чим інтенсивніше протистояння влади й управління.

Небезпечність кумулятивного ефекту накладання на бюрократизацію управління (нелегітимне заміщення управлінськими функціями владних повноважень) ренто-орієнтованої поведінки (корупційних схем перетворення «енергії влади» у «речовину власності») виділяє тріаду «управління – влада – власність» серед усіх, розглянутих раніше.

Навіть за назвою «адміністративно-командна система» радянських часів у своїх зрілих формах характеризувалася "зворотним" домінуванням управлінського апарату над носіями монополістичної економічної влади з

відповідними можливостями доступу до суспільної власності у вигляді суттєвих привілеїв.

В рамках системи корпоративних відносин специфіка виставлених в такій причинно-наслідковій залежності ряд базисних економічних інститутів в значній мірі ірраціоналізує їх функціональність. Правління акціонерного товариства, що «підмінає» під себе спостережну раду разом з її владними повноваженнями, в тій самій мірі несе економічні загрози, що й рентоорієнтовані дії спостережної ради. «Сам собі режисер» у поза корпоративній практиці малого та середнього бізнесу може одночасно виступати й в ролі агента, й інвестора, але в умовах відособлення цих ролей, ірраціональність (подвоєна нелегітимність [- -]) передатного механізму «управління → влада → власність» настільки ж очевидна, наскільки очевидно є «подвійна» раціональність [+ +] ієрархії ряду «власність → влада → управління».

В цілому, можна сказати, що, по-перше, функціональна специфіка інститутів власності, влади і управління визначається місцем та роллю кожного з них у більш широкому контексті логічного ряду: ресурс – спосіб трансформації – очікуваний результат; по-друге, вказані інституціональні агрегати мають різний рівень легітимізації, а тому й різні механізми впливу на економічну поведінку; по-третє, специфіка структуроутворення базисних інституціональних агрегатів обумовлює їх різний вплив на функціонування економічної системи.

Література

1. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия. – СПб.: Питер Ком, 1999. – 416 с.
2. Аоки М. Сравнительный анализ корпоративного управления: предистория и современность // Корпоративное управление в переходных экономиках: инсайдерский контроль и роль банков. – СПб.: Ленинград, 1997. – 558 с.
3. Бережной И.В., Вольчик В.В. Исследо-

вание экономической эволюции института власти-собственности. – М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2008. – 239 с.

4. Berle A., Means G. The modern corporation and private property. NY., 1932.

5. Гэлбрейт Д. Новое индустриальное общество. – М.: Прогресс, 1969. – 478с.

6. Гриценко А.А. Совместно-разделенная собственность и ее превращенные формы в России и Украине: методологические ориентиры послекризисного развития // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Сер. економічна. Вип. 38-2. ДонНТУ, 2010. – 242 с.

7. Дементьев В.В. Экономика как система власти. – Донецк: 2003. – 404 с.

8. Дженсен М., Меклинг У. Теория фирмы: поведение менеджеров, агентские издержки и структура собственности // Вестник С.-Петербургского ун-та. Сер: Менеджмент. – 2004, – №4. – с. 118-191

9. Кашанина Т. Корпоративное право. – М.: Норига: ИНФА-М., 1999.–815с.

10. Корпоративне управління: інституціональні аспекти: Моногр. / Л.Є. Довгань, І.П. Малик. – К.: Політехніка, 2006. – 338 с.

11. Супрун Н.А. Эволюция вітчизняної моделі корпоративного управління / Н.А. Супрун. – К.: КНЕУ, 2009. – 270 с.

12. Уильямсон О. Экономические институты капитализма. Фирмы, рынки, "отношенческая" контракция. – СПб.: Ленинград, 1996. – 476 с.

13. Шумпетер Й. Теория экономического развития. – М: Прогресс, 1982. –455 с.

14. Якубенко В.Д. Базисні інститути у трансформаційній економіці. – К.: 2004. – 252с.

Статья поступила в редакцию 30.06.2011